

Radnóti Miklós levele Komlós Aladárhoz

...A szobám falán három „családi kép” van, három fényképmásolat. Barabás egyik meglehetősen ismeretlen Arany-festményének másolata, ugyanerről a festményről külön a fej, és Simó Ferenc egy nemrégiben fölfedezett festményének másolata az öreg Kazinczyról. A Kazinczy-képről csaknem mindegyik „nem bennfentes” látogatóm, de az Aranyról is sokan (nem a közismert, népivé stilizált arc) megkérdezik: „a nagybátyád?” vagy „a rokonod?” Igen, felelem ilyenkor, Arany és Kazinczy. S valóban nagy-, vagy dédnagybátyáim ők. S rokonom a hitévtáto Balassa, az evangélikus Berzsenyi és Petőfi, a kálvinista Kölcsey, a katolikus Vörösmarty, vagy Babits, avagy a zsidó Szép Ernő, vagy Füst Milán, hogy közelebb jöjjenek. S az ősök? A Berzsenyi szemével látott Horatius éppúgy, mint a zsidó Salamon, a zsoldáros Dávid király, Ésaías, vagy Jézus, Máté vagy János; stb. rengeteg rokonom van. De semmi esetre sem *csak* Salamon, Dávid, Ésaías, Szép Ernő vagy Füst! Vannak távolabbi és közelebbi rokonaim. Nem mondtam ezzel újat Neked, azt hiszem. Ezt így érzem, és ezen a „belső valóság” nem változtathatnak törvények.

Zsidóságomat soha sem tagadtam meg, „zsidó felekezeti” vagyok ma is (majd később megmagyarázom, miért), de nem érzem zsidónak magam, a vallásra nem neveltek, nem szükségletem, nem gyakorlom, a fajt, a vérrögöt, a talajgyökért, az idegekben remegő ősi bánatot baromságnak tartom és nem „szellemiségem” és „lelkiségem” és „költőségem” meghatározójának. Még szociálisan is csupán botcsinálta közösségnek ismerem a zsidóságot. Ilyenek a tapasztalataim. Lehet, hogy nincs így, én így érzem, és nem tudnék hazugságban élni. A zsidóságom „életproblémám”, mert azzá tették a körülmények, a törvények, a világ. Kényszerből probléma. Különben magyar költő vagyok, rokonaimat felsoroltam s nem érdekel (csak gyakorlatilag, „életileg”), hogy mi a véleménye erről a mindenkori miniszterelnöknek, Maróthy-Meizlernek, Féjának, vagy Sós Endrének. Ezek kitagadhatnak, befogadhatnak, az én „nemzetem” nem kiabál le a könyvespolcra, hogy mars büdös zsidó, hazám tájai kinyílnak előttem, a bokor nem tép rajtam külön nagyobbat, mint más, a fa nem ágaskodik lábujjhegyre, hogy ne érjem el gyümölcsét. Ha ilyesmit tapasztalnék, megölném magam, mert másként, mint élek, élni nem tudok, s mást hinni és másképp gondolkodni sem. Így érzem ezt ma is, 1942-ben is, háromhónapi munkaszolgálat és tizennégy napos büntetőtábor után is, (ne neved ki, tudom, hogy megjárta a háborút, de *az* más volt, nem volt megalázó) kiszorítva az irodalomból, ahol sarkamig nem érő költőcskéket futkosnak, használhatatlan és használatlan tanári oklevéllel a zsebemben, az elkövetkező napok, hónapok, évek tudatában is. S ha megölnék? Ezen ez sem változtat...

(1942. május 17.)

Részlet a levélből